

บทที่ 2

ลักษณะทางแฟงของบัตรเครดิตและการกระทำทุจริต

โดยบัตรเครดิต

ปัจจุบัน เงินทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพกพาไปตลอดเวลาเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน ในการที่จะซื้อสินค้าอุปโภคหรือบริโภคและบริการต่างๆ เมื่อเกิดภาวะทางเศรษฐกิจผันผวน ทำให้ค่าของเงินลดลงในขณะที่ราคาสินค้าสูงขึ้น ก่อให้เกิดความไม่สะดวกและความไม่ปลอดภัยที่จะต้องพกพาเงินสดเป็นจำนวนมากๆ ดังนั้น ทางด้านภาคธุรกิจจำต้องหันไปหาสิ่งทดแทน ซึ่งได้แก่ บัตรเครดิตอันเป็นผลมาจากการวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจและวิวัฒนาการทางเทคโนโลยี ซึ่งบัตรเครดิตถือกำเนิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยในระยะแรกจะมีการออกบัตรให้แก่ลูกค้าและลูกค้าที่ได้คัดเลือกแล้ว และต่อมาเปลี่ยนเป็นเหรียญเครดิตซึ่งเป็นการให้เครดิตโดยการแสดงเหรียญแทนการชำระเงิน เหรียญดังกล่าวเรียกว่า "Shoppers plates"¹ ซึ่งเชื่อกันว่าระบบบัตรเครดิต (credit card) นั้น วิวัฒนาการมาจากการใช้เหรียญเครดิต (credit coin) นี้เอง ซึ่งมีใช้อยู่ประมาณก่อนปี ค.ศ. 1920 การออกเหรียญเครดิต (ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นบัตรเครดิต) คือ ความพยายามที่จะเพิ่มปริมาณการขายให้มากขึ้น โดยให้ความสะดวกแก่ลูกค้าในการที่จะชำระราคาสินค้าในภายหลังได้ซึ่งเรียกว่าการ "ซื้อเชื่อ" เนื่องจากในตัวเหรียญเครดิตจะมีหมายเลขบัญชีของลูกค้าแต่ละคนปรากฏอยู่ จึงสามารถป้องกันปัญหาจากการที่ลูกค้าแอบอ้างใช้ชื่อบัญชี "ซื้อเชื่อ" ของลูกค้ารายอื่นๆ ได้² บัตรเครดิตเป็นบัตรที่เริ่มจากการเป็นบัตรอำนวยความสะดวก (courtesy card) ให้แก่ลูกค้าซึ่งออกโดยบริษัทน้ำมัน

¹ Drury, T. and Ferrier, C. W., Credit Cards, (London: Billing & Son Limited, 1984), pp. 89.

² อนันต์ จันทโรภากร, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา", วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2529), หน้า 2.

ต่อมาในปี 1950 มีการขยายการให้บริการแบบสินเชื่อเพื่อก่อให้เกิดความสะดวกในการที่จะไม่ต้องพกพาเงินสดติดตัวเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นของ “Diners' Club” จากนั้นธุรกิจบัตรเครดิตได้เริ่มขยายตัว ในปี 1958 บริษัท American Express ได้ออกบัตรเครดิตขึ้นมาตีตลาดบ้าง ริเริ่มระบบการใช้บัตรเครดิตโดยมีเครือข่ายทั่วโลก ซึ่งก็ได้รับความนิยมอย่างมากเช่นกัน³ หลังจากนั้นมีการออกบัตร BANKAMERICARD ซึ่งเป็นบัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารแห่งอเมริกา และได้จัดตั้งบริษัทแบงก์อเมริกันคาร์ดเซอร์วิสเซอรัปอร์เรชั่นขึ้น ในปี 1966 บริษัทนี้จะเป็นผู้ดำเนินการและเก็บค่าธรรมเนียมจากธนาคารอื่นๆ ที่มาขออนุญาตเข้าร่วมโครงการ มีธนาคารเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม่อยากเสียค่าใช้จ่ายในขั้นเริ่มดำเนินการ ในปี 1977 บริษัทนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็น Visa International ในส่วนของประเทศไทยนั้น บัตรเครดิตได้เข้ามาในประเทศเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ.2512 โดยบริษัทไคเนอร์ส อินเตอร์เนชั่นแนล และในปีพ.ศ.2521 ธนาคารกสิกรไทยได้ออกบัตรเครดิตที่ใช้เฉพาะภายในประเทศ คือ บัตรเครดิตกสิกรไทย โดยได้รับความนิยมขึ้นมาตามลำดับและได้มีการพัฒนาการมาโดยตลอด⁴ และปัจจุบันธุรกิจชนิดนี้ได้แพร่หลายเป็นอย่างมาก การใช้บัตรเครดิตทำให้ผู้ถือบัตรได้รับความสะดวกสบายในการจับจ่ายใช้สอยเพื่อซื้อสินค้าและบริการ เพิ่มความปลอดภัยจากการมีต้องพกพาเงินสดติดตัวเป็นจำนวนมากๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ในทุกวันนี้และในขณะที่การขยายตัวของบัตรเครดิตได้มีมากขึ้นแต่ทั่วโลกในการควบคุมป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เนื่องจาก โดยสภาพตัวของบัตรเครดิตเองสามารถก่อให้เกิดความเสียหายได้หลายทาง (transaction) บัตรเครดิตใบเดียวสามารถสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้เกี่ยวข้องได้มาก เช่น ผู้ถือบัตรเครดิต ร้านค้า ธนาคารหรือบริษัทผู้ออกบัตร และที่สำคัญบัตรใบเดียวสามารถสร้างความเดือดร้อนได้ไม่มีขีดจำกัดขึ้นอยู่กับคนทุจริตจะมีความรอบรู้มากน้อยแค่ไหน เพราะผู้ถือบัตรหนึ่งคนสามารถมีบัตรเครดิตได้หลายใบ ดังนั้น โอกาสในการที่อาศัยบัตรเครดิตเป็นเครื่องมือในการกระทำผิดจึงเกิดขึ้นได้โดยง่าย เพราะเมื่อไม่ใช้เงินสดผู้ถือบัตรจึงไม่มีความระมัดระวังในการเก็บรักษาบัตรเท่าที่ควรจึงก่อให้เกิดการขโมยบัตรเครดิตไปใช้ การปลอมแปลงบัตรเครดิต การปลอมเอกสารในการสมัครเป็นผู้ถือบัตร ซึ่งการกระทำเหล่านี้เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาในปัจจุบัน แต่ยังมี การกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตประเภทอื่นอีก เช่น การริบใช้

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4

⁴ ชูติมา คำปุย, “บัตรเครดิต: เงินพลาสติกในยุคนี้”, สรุปข่าวธุรกิจ (ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 16-31 มกราคม 2533), หน้า 28-29.

รีบหนี (credit runaway) การมีเจตนาใช้บัตรซื้อสินค้าเกินวงเงิน การไม่ชำระเงินจากการใช้บัตรเครดิตโดยมีเจตนาทุจริตในภายหลัง กรณีเหล่านี้ไม่สามารถนำโทษทางอาญาไปใช้กับการกระทำที่กล่าวมาได้ เนื่องจากโดยปกติแล้วบัตรเครดิตเป็นเรื่องสัญญาในทางแพ่ง เมื่อมีการกระทำผิดสัญญาก็เป็นเรื่องความรับผิดทางแพ่ง ซึ่งการกระทำข้างต้นในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายมาควบคุม เพราะเหตุที่เป็นเพียงความรับผิดในทางแพ่งจึงยังไม่มีมาตรการที่เพียงพอต่อการควบคุมให้ผู้กระทำผิดเกรงกลัวได้ จึงเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ผู้กระทำผิดอาศัยโอกาสกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิต ดังนั้น จึงควรที่จะศึกษาพิจารณาถึงความหมายของบัตรเครดิต การกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิต และกฎหมายที่ใช้ควบคุมการกระทำผิดนี้ในปัจจุบัน เพื่อที่จะได้ทราบถึงช่องว่างของกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน และกำหนดแนวทางมาตรการควบคุมโดยกฎหมายต่อไป

ความหมายของบัตรเครดิต

ความหมายของบัตรเครดิตในปัจจุบันยังไม่มี การกำหนดความหมายที่แน่นอนในประเทศไทย มีเพียงผู้ให้คำอธิบายว่าบัตรเครดิตคืออะไร ลักษณะของบัตรเครดิตคืออะไรเพียงเท่านั้น เช่น

“บัตรเครดิต คือ สื่อในการซื้อขายและบริการ ระหว่างสมาชิกผู้ถือบัตร (ผู้ซื้อ) และร้านค้า (ผู้ขาย) โดยมีบริษัทผู้ออกบัตรเป็นตัวกลาง ในการเชื่อมโยงอนุมัติการซื้อขาย”⁵

“ลักษณะของบัตรเครดิต บัตรเครดิตเป็นบัตรพลาสติกสีเหลี่ยมผืนผ้าขนาดทั้ง 4 ด้าน ขนาดประมาณ 8.5x5.5 ซม. หนาความร้อน มีเครื่องหมายและลวดลายของบริษัทผู้ออกบัตรเคลือบด้วยกรรมวิธีพิเศษอยู่ด้านบนนอกตัวบัตร ลักษณะเส้นจะเป็นลายละเอียด”⁶

⁵ กลุ่มงานวิจัยปัญหาอาชญากรรม กองวิจัยและพัฒนาสำนักงานแผนงานและงบประมาณ กรมตำรวจ, รายงานการวิจัยเรื่องปัญหาอาชญากรรมบัตรเครดิตในปัจจุบัน:สาเหตุและการแก้ไข, (กรุงเทพมหานคร : กรมตำรวจ 2536), หน้า 27.

⁶ จรัสศรี จริยาภูล, “มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมบัตรเครดิต”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533)หน้า 57.

“บัตรเครดิตมีลักษณะเป็นพลาสติกเล็กๆ ที่ระบุชื่อผู้ออกบัตร เลขที่บัตร ชื่อและลายมือชื่อของผู้ถือบัตร หรืออาจมีรูปถ่ายของผู้ถือบัตรติดอยู่บนบัตรด้วย และวันหมดอายุของการใช้บัตร ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานว่าผู้ถือบัตรนี้เป็นผู้มีสิทธิในการซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เป็นเงินเชื่อ”⁷

แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของบัตรเครดิตว่า “บัตรเครดิตจัดเป็นอุปกรณ์ (access device) ชนิดหนึ่ง ซึ่งตามมาตรา 1029 (e) (1) ของ The Credit Card Fraud Act 1984 จำกัดความ “access device” ว่าเป็น บัตรใดๆ แผ่น รหัส หมายเลขบัญชี หรือสิ่งอื่นๆ ใดก็ตามที่สามารถใช้เข้าสู่บัญชีซึ่งสามารถใช้โดยตัวมันเองหรือใช้กับ access device อื่นๆ เพื่อที่จะครอบครองเงิน สินค้าหรือสิ่งอื่นๆ ที่มีมูลค่า หรือซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อที่จะ โอนเงิน”⁸

ดังนั้น ประเทศไทยจึงสมควรกำหนดความหมายของบัตรเครดิตให้ชัดเจน เพราะ การกำหนดความหมายที่ชัดเจนของบัตรเครดิตจะทำให้การวิเคราะห์ว่าสิ่งใดจะเป็นบัตรเครดิตหรือไม่ และทำให้สะดวกในการที่จะพิจารณาถึงการกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือ ในปัจจุบันได้มีการให้ความหมายของบัตรเครดิตในร่างพ.ร.บ.บัตรเครดิต พ.ศ. 2537 ดังนี้

“บัตรเครดิต หมายความว่า บัตร เอกสาร หรือวัตถุอื่นใดอันได้มีการจัดทำให้ปรากฏความหมาย ด้วยตัวอักษร ตัวเลข หรือสัญลักษณ์อื่นใด พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของอายุบัตร อันเป็นการให้สินเชื่อเฉพาะตัวแก่ผู้ถือบัตรเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตรา ทรัพย์สิน สิ่งของ แรงงานหรือการได้รับบริการอื่นใด

อนึ่ง บัตรเครดิต ให้ถือว่าเป็นเอกสารสิทธิอย่างหนึ่ง”⁹

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าความหมายของบัตรเครดิตที่จัดทำไว้ยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีการกำหนดเรื่องหมายบัตรเครดิตไว้ว่าเป็นบัตรเครดิตหรือไม่ เพราะในปัจจุบันการใช้แต่เพียงหมายเลขบัตรเครดิตก็สามารถทำการทุจริตได้ กล่าวคือ ผู้ออก

⁷ นิตยา ชินวงศ์, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิต”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530) หน้า 10.

⁸ คู่มือกฎหมาย มาตรา 1029 (e) (1).

⁹ คู่มือกฎหมาย

บัตรได้เพิ่มบริการทางด้านการสั่งซื้อสินค้าทางไปรษณีย์และโทรศัพท์ให้กับผู้ถือบัตร ซึ่งไม่จำเป็นว่าต้องมีตัวบัตรเครดิตจึงจะสามารถสั่งซื้อสินค้าได้ นอกจากนี้การให้สินเชื่อเพื่อบัตรเครดิต ไม่จำเป็นที่จะต้องไปกำหนดรายละเอียดถึงทรัพย์สินหรือแรงงาน เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการใช้บัตรก็คือ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการจากร้านค้าตลอดจนใช้ในการเบิกถอนเงินเท่านั้น การบัญญัติถึงทรัพย์สิน สิ่งของหรือแรงงานในร่างจึงเป็นการฟุ่มเฟือย และในเรื่องอายุของบัตร ถ้าในกรณีที่มีการออกบัตรเครดิตโดยไม่มีกำหนดอายุของบัตร หากได้มีการทุจริตปลอมแปลงบัตรดังกล่าวจะทำให้บัตรเครดิตชนิดนี้ไม่เป็นบัตรเครดิตตามความหมายของร่าง อีกทั้งในนิยามควรจะมีการกล่าวถึงที่มาของบัตรเครดิตว่าเกิดจากสัญญาเป็นพื้นฐาน เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคในการใช้สัญญาเป็นหลักฐานอ้างอิงถึงรายละเอียดความผูกพันระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ออกบัตรในชั้นศาลได้ รวมถึงกรณีที่ร่างได้กำหนดให้บัตรเครดิตเป็นเอกสารสิทธิอย่างหนึ่งนั้น ไม่มีความจำเป็นต้องให้ความหมายในนิยามไว้ เนื่องจากสิ่งใดจะเป็นเอกสารสิทธิหรือไม่ต้องเป็นโดยสภาพไม่สามารถนิยามเพิ่มเติมขึ้นได้และคำนิยามของ “เอกสารสิทธิ” ได้มีการให้ความหมายชัดเจนแล้วในประมวลกฎหมายอาญา

ดังนั้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงได้เสนอความหมายของบัตรเครดิต โดยได้นำความหมายจากร่างพ.ร.บ. บัตรเครดิตดังกล่าว และความหมายจากมาตรา 1029 (e) (1) The Credit Card Fraud Act 1984 มาวิเคราะห์ ดังนี้

“บัตรเครดิต หมายความว่า บัตร เอกสาร หรือวัตถุอื่นใด อันได้มีการจัดทำให้ปรากฏความหมาย ด้วยตัวอักษร ตัวเลข หรือสัญลักษณ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังให้รวมไปถึงรหัส หมายเลขบัตร ที่จัดทำขึ้นตามสัญญาเพื่อเป็นการให้สินเชื่อเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตรา สินค้า บริการ หรือสิ่งอื่นที่มีมูลค่า โดยจะกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดลงของอายุบัตร ไว้หรือไม่ก็ตาม”

ซึ่งเมื่อพิจารณาความหมายของบัตรเครดิตตามความหมายข้างต้น จะเห็นว่า บัตรเครดิตเป็นเอกสารตามมาตรา 1(7) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งให้คำจำกัดความไว้ว่า “เอกสาร หมายความว่า กระดาษ หรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่นจะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพหรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น” และยังเป็นเอกสารสิทธิตามมาตรา 1(9) อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากคำนิยามว่า “เอกสารสิทธิ หมายความว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิ” ดังนั้น บัตรเครดิต

จึงเป็นเอกสารสิทธิ เพราะเป็นหลักฐานแห่งการก่อสิทธิเรียกร้องแก่ผู้ถือบัตรได้ กล่าวคือ มีสิทธิที่จะใช้บัตรเครดิตนั้นซื้อสินค้า หรือรับบริการ โดยไม่ต้องชำระเป็นเงินสด เพราะมีวิธีการชำระราคาตามข้อตกลง แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สินเชื่อในการบริโภคภายในระยะเวลาหนึ่ง

ประเภทและลักษณะสัญญาของบัตรเครดิต

จากความหมายของบัตรเครดิตที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น บัตรเครดิตเป็นวัตถุประสงค์จัดทำขึ้นเป็นการให้สินเชื่อเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตรา สินค้า หรือบริการ เป็นเรื่องการให้บริการประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นการกระทำในทางแพ่ง สัญญาบัตรเครดิตเป็นเรื่องของให้ความไว้วางใจของผู้ออกบัตรที่มอบให้กับผู้ถือบัตร ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ผู้ออกบัตรจะส่งหนังสือเชิญชวนพร้อมทั้งใบสมัครไปให้แก่บุคคลต่างๆ ที่ผู้ออกบัตรพิจารณาเห็นสมควรว่าจะเป็นผู้ถือบัตรได้ เช่น นักธุรกิจ ข้าราชการ เป็นต้น โดยที่ผู้ออกบัตรเห็นว่าบุคคลเหล่านี้มีฐานะหน้าที่การงานที่มั่นคง มีความสามารถในการใช้บัตรเครดิตและสามารถที่จะชำระเงินได้ ประกอบกับจะไม่กระทำการผิดสัญญาอันทำให้ผู้ออกบัตรได้รับความเสียหาย

เนื่องจากบัตรเครดิตที่ใช้ในปัจจุบันมีหลายประเภท เมื่อพิจารณาในด้านนิติสัมพันธ์แล้ว สามารถจัดประเภทและลักษณะสัญญาของบัตรเครดิต ได้ดังนี้

ก. บัตรเครดิตประเภทคู่สัญญา 2 ฝ่าย (Two-party plan) เป็นบัตรเครดิต วิธีทั่วไป ที่ใช้ในห้างสรรพสินค้าหรือร้านค้า ที่เป็นผู้ออกบัตรโดยบัตรเครดิตประเภทนี้ จะใช้ได้เฉพาะร้านค้าที่ เป็นผู้ออกบัตรหรือสาขาของร้านค้าที่ออกบัตรให้เท่านั้น ลักษณะของบัตรเครดิตนี้จะประกอบด้วยข้อตกลงซึ่งมีรูปแบบที่ง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน โดยมีผู้ออกบัตร (issuer) ที่เป็นร้านค้า (seller or supplier) และเจ้าหนี้ (creditor) จะเป็นบุคคลคนเดียวกัน เป็นคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง และอีกฝ่ายหนึ่งโดยผู้ถือบัตร (cardholder) ซึ่งเป็นลูกค้าน่าจะเป็นผู้ขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกเพื่อใช้บัตร โดยกรอกรายละเอียดต่างๆ และข้อมูลที่สนับสนุนฐานะทางการเงินลงในแบบฟอร์มใบสมัครที่ร้านค้า

จัดไว้ให้จากนั้นทางร้านค้าก็จะทำการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขอให้ออกบัตรเครดิตให้ (ผู้สมัคร) จนเป็นที่พอใจหากร้านค้าพอใจก็จะออกบัตรเครดิตให้¹⁰

บัตรเครดิตประเภทคู่สัญญาสองฝ่ายนี้ ส่วนใหญ่เป็นบัตรเครดิตที่ใช้ได้เฉพาะที่ เช่น ตามห้างสรรพสินค้าและสาขา หรือปั้มน้ำมัน

จากลักษณะของสัญญาดังกล่าว เห็นได้ว่านิติสัมพันธ์ของคู่สัญญาสองฝ่ายในระบบบัตรเครดิต เป็นไปตามสัญญาซื้อขายเงินเชื่อ (sales of goods on credit) โดยให้ความสะดวกแก่ลูกค้าในการที่จะชำระราคาสินค้าในภายหลังได้โดยไม่ต้องชำระเงินสดในขณะที่ซื้อ ด้วยเหตุนี้สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาสองฝ่ายในระบบบัตรเครดิตจึงเป็นไปตามกฎหมายลักษณะซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบัน

ข. บัตรเครดิตประเภทคู่สัญญา 3 ฝ่าย (Three-party plan) เป็นระบบบัตรเครดิตที่ประกอบด้วยคู่สัญญาสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายแรก คือ ผู้ออกบัตร (issuer) ซึ่งปกติแล้วจะได้แก่สถานธุรกิจที่ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินธุรกิจประเภทนี้โดยเฉพาะหรืออาจเป็นธนาคารพาณิชย์ ฝ่ายที่สอง ได้แก่ ผู้ถือบัตร (cardholder) หรือสมาชิกบัตร (cardmember) คือ ผู้ที่เป็นสมาชิกของสถานธุรกิจหรือธนาคารพาณิชย์ดังกล่าว ฝ่ายที่สาม คือ ร้านค้าหรือสถานบริการต่างๆ ที่ตกลงยอมรับบัตรเครดิตกับผู้ออกบัตร (seller or supplier or sales establishment) โดยร้านค้าหรือสถานบริการดังกล่าวจะต้องไม่ใช่บุคคลคนเดียวกับผู้ออกบัตร¹¹ และคู่กรณีทั้ง 3 ฝ่าย ดังกล่าวมีข้อตกลงเกี่ยวกับบัตรเครดิต โดยมีสัญญาว่าเมื่อผู้ถือบัตรนำบัตรไปแสดงต่อร้านค้าหรือสถานบริการที่มีข้อตกลงรับบัตรเครดิตกับผู้ออกบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรจะสามารถซื้อสินค้าและใช้บริการในสถานที่ดังกล่าวได้โดยไม่ต้องชำระด้วยเงินสดหรือเช็ค ร้านค้าหรือสถานบริการดังกล่าวจะไปเรียกเก็บเงิน

¹⁰ Jones, S. A., The Law Relating to Credit Cards, (London : BSP Professional Books 1980), pp. 95.

¹¹ Ibid, pp.96.

(bill) จากบริษัทผู้ออกบัตรเอง โดยผู้ถือบัตรจะต้องชำระเงินชดใช้ให้แก่ผู้ออกบัตรภายในระยะเวลาที่ตกลงกัน บัตรเครดิตที่มีคู่สัญญาสามฝ่ายนี้ จะมี 2 ลักษณะ คือ¹²

- (1) บัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเรียกว่า "credit card" หรือ "bank card" บัตรเครดิตประเภทนี้โดยทั่วไปเป็นบัตรที่ธนาคารออกให้กับผู้ที่มีเงินฝากประจำหรือ มีบัญชีเงินสะพัดกับธนาคารเท่านั้น โดยธนาคารจะกำหนดวงเงิน (credit line) ให้ใช้ว่าจะใช้ได้เ็นวงเงินเท่าใดในแต่ละเดือน การชำระเงินในปัจจุบันเนื่องจากบัตรเครดิตดังกล่าวผู้ถือบัตรจะมีบัญชีเงินฝากกับธนาคารผู้ออกบัตรอยู่ก่อนแล้ว โดยมีข้อตกลงให้ธนาคารในฐานะผู้ออกบัตรหักทอนบัญชีของผู้ถือบัตรได้เมื่อได้รับใบเรียกเก็บเงินค่าสินค้าหรือบริการจากร้านค้าที่ผู้ถือบัตรนำบัตรเครดิตไปใช้ตามระยะเวลาที่กำหนด แต่บางธนาคารก็ยินยอมให้มีการผ่อนชำระได้ตามจำนวนเงินและระยะเวลาที่กำหนดโดยทางธนาคารจะคิดดอกเบี้ย ในการชำระเงินตามระยะเวลาที่ยืดออกไป
- (2) บัตรเครดิตที่ออกโดยบริษัทผู้ออกบัตรเอกชนไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเรียกว่า "charge card" บัตรเครดิตประเภทนี้ บริษัทผู้ออกบัตรจะออกบัตรเครดิตให้กับบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่ได้กำหนดไว้โดยไม่มีการกำหนดวงเงินล่วงหน้า (preset credit limit) บริษัทจะเรียกเก็บค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการใช้บัตร โดยรวบรวมเก็บเดือนละครั้งตามระยะเวลาที่แต่ละบริษัทจะกำหนด โดยปกติจะอยู่ในระหว่าง 40-45 วัน สมาชิกบัตรจะต้องชำระเงินตามใบเรียกเก็บจนครบตามจำนวนจะผ่อนชำระเป็นงวดไม่ได้ หากสมาชิกบัตรชำระเงินล่าช้ากว่ากำหนดสมาชิกบัตรจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการชำระล่าช้า (delinquency charge) ให้กับบริษัท แต่ในปัจจุบันบางบริษัทยินยอมให้มีการผ่อนชำระได้ โดยมีข้อกำหนดให้สมาชิกบัตรที่ตกลงยินยอมจะผ่อนชำระจะต้องชำระเงินตามใบเรียกเก็บเป็นเงินขั้นต่ำตามที่บริษัทกำหนดในแต่ละเดือน และต้องชำระดอกเบี้ยในการผ่อนชำระด้วย และสมาชิกบัตร

¹² จรัสศรี จริยาภูณ, “มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมบัตรเครดิต”, หน้า 37-38.

สามารถชำระเงินได้โดยการหักบัญชีกับธนาคารหรือ จ่ายด้วยเช็คขีดคร่อม
สั่งจ่ายในนามของบริษัท หรือชำระด้วยเงินสดโดยมาชำระที่บริษัทเองก็ได้
แล้วแต่จะทำการตกลงกับทางบริษัทผู้ออกบัตร

ก. บัตรเครดิตประเภทคู่สัญญา 4 ฝ่าย Four-party plan บัตรเครดิตประเภทนี้ นอก
จากจะมีผู้ออกบัตร ผู้ถือบัตรและร้านค้าดังเช่นคู่สัญญา 3 ฝ่ายแล้วจะมีคู่สัญญาเพิ่มอีกฝ่ายจาก
ประเภทที่มีคู่สัญญา 3 ฝ่าย คือ มีบุคคลที่ 4 (Fourth party) เข้ามาเป็นคู่สัญญาด้วย ซึ่งโดยปกติจะ
ได้แก่ ธนาคาร ซึ่งมีสัญญากับผู้ออกบัตรที่จะให้บริการในการชำระเงินแก่ร้านค้า รวมทั้งการเรียก
เก็บเงินและการรับชำระเงินจากผู้ถือบัตรด้วย ดังนั้น ตัวบุคคลที่ 4 จึงทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทน
ของผู้ออกบัตร คือ เป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างร้านค้ากับผู้ออกบัตร เมื่อร้านค้าขายสินค้าได้ก็จะนำ
หลักฐานการขาย (sales slips) และรวบรวมนำไปฝากกับตัวแทนของผู้ออกบัตรตัวแทนนี้จะส่งใบ
บันทึกการซื้อขาย (sales slips) นี้ไปยังผู้ออกบัตรซึ่งเป็นศูนย์ปฏิบัติงาน (operation center) ค่อยไป
รายได้ของตัวแทนที่เป็นบุคคลที่ 4 นี้ คือ ค่าธรรมเนียมซึ่งผู้ออกบัตรจ่ายให้ตามปริมาณใบบันทึก
การซื้อขายและจำนวนเงิน¹³

ส่วนนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตร ผู้ถือบัตร และร้านค้าจะเหมือนกับนิติสัมพันธ์
ของบัตรเครดิตที่มีคู่สัญญา 3 ฝ่ายทุกประการ โดยภายใต้ระบบคู่สัญญาสี่ฝ่ายนี้ใบบันทึกการซื้อ
ขาย (sales slip) ที่ผู้ถือบัตรลงลายมือชื่อไว้จะถูกหักส่วนลดโดยตัวแทนบุคคลที่ 4 (fourth party)
ภายใน 2-3 วัน หลังจากการซื้อขาย และผู้ออกบัตรยอมรับที่จะชำระเงินตามใบบันทึกการซื้อ
ขายนั้น¹⁴

เมื่อพิจารณาประเภทของบัตรเครดิตข้างต้นแล้วนั้น การทำธุรกิจบัตรเครดิตในปัจจุบัน
นั้น บริษัทผู้ออกบัตรจะเชิญชวนให้ผู้ต้องการเป็นสมาชิกบัตรมาสมัครเป็นสมาชิก โดยการวางใบ
สมัครเสนอไว้ตามสถานที่ต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ธนาคาร โรงแรม เป็นต้น หรือส่งใบสมัคร

¹³ อำนวย ลิขิตพิทยากุล, "บัตรเครดิต", ข่าวสารการพาณิชย์ (กฎหมายฉบับที่ 2516): หน้า
21-23.

¹⁴ National Association of Credit Management Publication, Credit Manual of
Commercial Laws, (New York:n.p.,1983), pp. 279.

ไปให้ทางไปรษณีย์ โดยในใบสมัครนั้นอาจมีข้อกำหนดถึงคุณสมบัติของผู้ถือบัตรไว้ด้วย เมื่อผู้สมัครส่งใบสมัครเข้ามาทางผู้ออกบัตรจึงพิจารณาว่าเป็นสมาชิกบัตรโดยคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้ถือบัตรได้เป็นสำคัญ โดยพิจารณาถึง สถานะทางการเงิน สถานะทางการงานที่มั่นคง เช่น นักธุรกิจ พ่อค้า ข้าราชการ เป็นต้น เนื่องจากการออกบัตรเครดิตให้เป็นการให้สินเชื่อชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นการให้ความไว้วางใจของผู้ที่ให้สินเชื่อต่อตัวผู้รับสินเชื่อ เป็นสัญญาทางแพ่งที่เกิดจากความไว้วางใจและคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวบุคคลเป็นสำคัญ

การใช้บัตรเครดิตทำให้ผู้ถือบัตรได้รับความสะดวกสบายในการจับจ่ายใช้สอยเป็นการชักจูงใจให้ผู้ถือบัตรหันมาใช้บริการด้านนี้มากขึ้น เมื่อได้รับความนิยมธุรกิจประเภทนี้จึงขยายตัวและมีผู้ประกอบการมากขึ้น ความต้องการที่จะมีจำนวนผู้ถือบัตรของตนมากขึ้นผู้ออกบัตรแต่ละรายจึงลดหย่อนผ่อนปรนหลักเกณฑ์ที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกบัตรได้ เช่น นักศึกษาปีที่ 4 สามารถสมัครเป็นสมาชิกบัตรได้ ซึ่งแต่เดิมคือ ต้องเป็นผู้มีหน้าที่การงานมีรายได้เดือนละไม่ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จึงจะสมัครเป็นสมาชิกได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการผ่อนปรนหลักเกณฑ์ในการสมัครเป็นสมาชิกบัตรแล้ว ทางผู้ออกบัตรอาจจะหันไปเพิ่มมาตรการทางอื่นมาควบคุม เช่น มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยชำระสำหรับการชำระเงินล่าช้าไว้สูง เพื่อป้องกันปัญหาอันเกิดจากการไม่ชำระเงินได้ ถึงแม้ว่าสัญญาจะเกิดจากความไว้วางใจว่าผู้ถือบัตรจะสุจริตและจะชำระเงินจากการใช้บัตรนั้น เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นจากการไม่ชำระเงินก็เป็นเรื่องของการผิดสัญญา เป็นเรื่องที่จะต้องฟ้องร้องกันทางแพ่ง เพราะเป็นการเลือกเข้าทำสัญญาของผู้ออกบัตรเองแล้ว จัดได้ว่าเป็นการเสี่ยงของตนเองที่ไว้วางใจต่อการให้สินเชื่อ นั้น ซึ่งโดยปกติแล้ว กรณีที่จะเกิดความผิดพลาดจะเกิดขึ้นได้น้อย แต่ในปัจจุบันเนื่องจากการผ่อนปรนหลักเกณฑ์ในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เกิดปัญหาการกระทำผิดมากขึ้น โดยที่ผู้กระทำผิดเห็นว่าเมื่อตนกระทำผิด ความรับผิดชอบของตนที่มีอยู่เป็นเพียงความรับผิดชอบทางแพ่งเท่านั้น ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อผู้กระทำผิดแต่อย่างใด จึงเป็นช่องว่างของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดยังคงกระทำผิดกันต่อไป และต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของคู่สัญญาในสัญญาบัตรเครดิตด้วยเพราะเป็นผู้มีโอกาสในการกระทำผิดได้ทุกฝ่าย

ในสัญญาบัตรเครดิตแยกพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของคู่สัญญา ได้ดังนี้

- 1) สัญญาระหว่างผู้ออกบัตร (issuer) กับผู้ถือบัตร (cardholder)
- 2) สัญญาระหว่างผู้ออกบัตร (issuer) กับร้านค้า (seller)
- 3) สัญญาระหว่างผู้ถือบัตร (cardholder) กับร้านค้า (seller) ซึ่งเป็นสัญญาซื้อขายระหว่างผู้ซื้อคือผู้ถือบัตร buyer or cardholder และผู้ขาย (seller)

(1) ผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตร (issuer) และผู้ถือบัตร (cardholder) เป็นไปตามสัญญาทั่วไปทางแพ่งระหว่างกัน คือ เป็นการแสดงความประสงค์ของบุคคลที่ต้องการเป็นสมาชิกบัตรเครดิตใดจึงไปทำสัญญากับบริษัทนั้นๆ และบริษัทจะรับใบสมัครของบุคคลนั้นหรือไม่ ก็เป็นเรื่องความไว้วางใจในคุณสมบัติที่บริษัทเชื่อถือ และมีข้อตกลงว่าผู้ออกบัตรสัญญาต่อผู้ถือบัตรว่า ถ้าผู้ถือบัตรนำบัตรเครดิตของตนไปแสดงต่อร้านค้าหรือสถานบริการที่มีข้อตกลงกับผู้ออกบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรก็สามารถซื้อสินค้าและใช้บริการได้โดยไม่ต้องชำระเป็นเงินสดหรือเช็ค โดยทางร้านค้าจะเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรในภายหลัง เมื่อผู้ออกบัตรชำระเงินแทนผู้ถือบัตรไปก่อนแล้วก็จะเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรภายในระยะเวลาที่ตกลงกันในสัญญา และผู้ถือบัตรจะต้องเสียดอกเบี้ยในการชำระล่าช้าด้วย นอกจากนี้ ผู้ถือบัตรจะต้องเสียค่าธรรมเนียมสมาชิกตามที่ผู้ออกบัตรเรียกเก็บเป็นรายปีอีกด้วย เป็นสัญญาเฉพาะที่ผู้ออกบัตรตกลงที่จะทรองจ่ายค่าสินค้าและบริการแทนผู้ถือบัตรก่อนล่วงหน้า¹⁵

(2) ผู้ออกบัตรกับร้านค้า

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้าเป็นไปตามสัญญาที่มีต่อกัน คือ ร้านค้าตกลงที่จะรับบัตรเครดิตชนิดนั้น โดยให้ผู้ถือบัตรเครดิตใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าและบริการแทนเงินสดได้ ซึ่งทางร้านค้าจะเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรในภายหลังและผู้ออกบัตรสัญญาที่จะชำระค่าสินค้าบริการที่ถูกเรียกเก็บภายในเวลาที่กำหนด โดยมีสิทธิหักส่วนลด (discount) จากจำนวนเงินที่ต้องชำระเพื่อเป็นค่าตอบแทนในการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร สัญญานี้จึงเป็นสัญญาที่เกิดจากความไว้วางใจเช่นกันในการที่ผู้ออกบัตรวางใจที่จะเลือกร้านค้านั้นให้

¹⁵ นิติยา ชินวงศ์, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิต”, หน้า 33.

สามารถใช้บัตรเครดิตของคนได้ แต่ในปัจจุบันผู้ออกบัตรได้ลดหย่อนหลักเกณฑ์ในการเลือกร้านค้าลงด้วยเนื่องจากต้องการที่จะมีสมาชิกบัตรมากจึงต้องรับร้านค้าที่รับบัตรเครดิตมากขึ้นเพื่อให้สามารถใช้บัตรเครดิตของคนได้กับทุกร้าน¹⁶

(3) ผู้ถือบัตรกับร้านค้า

ในลักษณะของสัญญาบัตรเครดิตนั้นระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้าไม่ได้มีสัญญาต่อกันโดยตรง เพียงแต่ร้านค้าหรือสถานบริการซึ่งมีข้อตกลงกับผู้ออกบัตรในอันที่จะยินยอมให้สมาชิกบัตรใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าหรือใช้บริการโดยไม่จำเป็นต้องชำระเป็นเงินสดหรือเช็ค ซึ่งทางผู้ออกบัตรจะเป็นผู้ชำระค่าสินค้าหรือบริการแทนสมาชิกบัตรก่อน เมื่อร้านค้าหรือสถานบริการส่งใบบันทึกการซื้อขายมาเรียกเก็บเงินกับผู้ออกบัตร และสมาชิกบัตรจะต้องชำระค่าซื้อสินค้าหรือบริการเมื่อผู้ออกบัตรส่งใบแจ้งยอดมาเรียกเก็บเงินกับสมาชิกบัตร ซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่า สัญญาที่ใช้ระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้าหรือสถานบริการ คือ สัญญาซื้อขาย แต่ทางด้านร้านค้าต้องมีความระมัดระวังในการตรวจสอบบัตรเครดิตให้ดี เนื่องจากไม่ได้มีสัญญาบัตรกับทางด้านผู้ถือบัตรจึงไม่จำเป็นต้องมีความไว้วางใจของร้านค้าต่อผู้ถือบัตร¹⁷

เห็นได้ว่าลักษณะการทำสัญญาบัตรเครดิตเป็นสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกิดจากความไว้วางใจของผู้สัญญาเป็นสำคัญโดยอาศัยคุณสมบัติที่ผู้ออกบัตรได้ตรวจสอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตัวผู้ถือบัตร หรือเลือกร้านค้าที่รับบัตรเครดิต เมื่อมีการผิดสัญญาทางแพ่งก็เป็นไปตามความรับผิดชอบที่พึงร้องบังคับต่อกัน แต่อย่างไรก็ตามความรับผิดชอบทางแพ่งที่ใช้ในเรื่องสัญญาบัตรเครดิตนั้น ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอในการป้องกันการกระทำผิดที่เกิดขึ้นได้ เนื่องจากปัจจุบันการใช้บัตรเครดิตได้แพร่ขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว การกระทำผิดโดยใช้บัตรเครดิตจึงขยายมากขึ้นตามไปด้วย เช่น การมีเจตนาไม่ชำระเงิน การใช้จ่ายเกินวงเงิน ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากเนื่องจากไม่เป็นความผิดถือโทษไม่สามารถใช้โทษทางอาญาไปลงโทษได้เป็นเพียงความรับผิดชอบทางแพ่งที่เกิดจากความไม่สุจริตของผู้ใช้บัตรเครดิต

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-42.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45-46.

การกระทำอันเป็นการทุจริตโดยบัตรเครดิต

1. การใช้บัตรเครดิตอันนำไปสู่การกระทำโดยทุจริต

บัตรเครดิตในปัจจุบันได้เข้ามาทำหน้าที่รองรับการจับจ่ายใช้สอยจากการที่เคยชำระด้วยเงินสดหรือเช็คมาเป็นการชำระด้วยเงินพลาสติกหรือบัตรเครดิตแทน ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงว่าเจ้าของบัตรเครดิตนี้จะได้รับสินเชื่อบริโภค (consumer credit)¹⁸ สำหรับการซื้อสินค้าและบริการจากผู้ขายในระยะเวลาหนึ่ง¹⁹ ดังนั้น ในปัจจุบันนี้การใช้บัตรเครดิตทำให้ผู้ถือบัตรได้รับความสะดวกสบายในการจับจ่ายใช้สอยเพื่อซื้อสินค้าและบริการ เพิ่มความปลอดภัยจากการไม่ต้องพกพาเงินสดติดตัวเป็นจำนวนมากๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ ในทุกวันนี้ขณะที่การขยายตัวของบัตรเครดิตได้มีมากขึ้นและเป็นสื่อกลางในการชำระเงิน ซึ่งเกิดจากสัญญาทางแพ่ง

ในทางแพ่งเป็นเรื่องของการแสดงเจตนากฎหมายจะเคารพการแสดงเจตนาของบุคคล เมื่อบุคคลได้แสดงเจตนาถูกต้องตรงกันมีคำเสนอคำสนองที่ตรงกันสัญญาจึงเกิด เมื่อเกิดมีสัญญาคู่สัญญาก็ต้องปฏิบัติตามให้เป็นไปตามข้อตกลงในสัญญาและเป็นไปตามกฎหมายที่มีใช้บังคับในสัญญาเรื่องนั้นๆ ด้วย กฎหมายทางแพ่งจึงเป็นการระวางรักษาผลประโยชน์ของบุคคลไม่ต้องการให้มีการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน²⁰ เมื่อจะทำอะไรก็ต้องซื้อตรงต่อกันถ้าผิดแยกไปถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ดังนั้น การใช้บัตรเครดิตจึงต้องใช้ภายในขอบเขตของสัญญาที่มีอยู่ต่อกัน ซึ่งตามสัญญานี้เป็นความไว้วางใจที่คู่สัญญามีให้ต่อกัน คู่สัญญาคาดหมายถึงการกระทำ

¹⁸ Consumer Credit สินเชื่อเพื่อการอุปโภคหรือบริโภค เป็นสินเชื่อที่ให้กับผู้บริโภค เพื่อประโยชน์ในการนำบริโภคสนองความต้องการในทัศนะของผู้บริโภค สินเชื่อประเภทนี้เป็นกำลังที่บุคคลใช้เพื่อให้ได้รับสินค้าและบริการหรือการยืมเงินเพื่อการบริโภค โดยสัญญาว่าจะจ่ายคืนในอนาคต.

¹⁹ ดวงดาว ประมวลทรัพย์, “ตำนานบัตรเครดิต”, เอกสารภาษีอากร, (ปีที่ 12, เล่มที่ 135 ธันวาคม 2535), หน้า 50.

²⁰ ศักดิ์ สนองชาติ, ถ้าอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จักร์ลสนิทวงศ์, 2524), หน้า 8.

โดยสุจริตต่อกันซึ่ง โดยปกติแล้วการกระทำไม่สุจริตจะเกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาด้วยกันเองน้อย เพราะได้ทำการคัดเลือกคุณสมบัติและให้ความไว้วางใจต่อกันแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลทุกคน ไม่ได้เป็นผู้สุจริตเสมอไป จะเห็นได้ว่า อาจมีผู้กระทำผิดสัญญาไม่ชำระเงินตามการใช้บัตร หรือ เมื่อคนมีวงเงินในการใช้จ่ายแต่ได้ใช้จ่ายเกินวงเงินของตนไป เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นจากความ ไม่สุจริตของการนำบัตรเครดิตไปใช้ก็เป็นเรื่องที่จะฟ้องร้องในทางแพ่งต่อกัน และความไม่สุจริต ของบุคคลนี้จัดได้ว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในทางแพ่งแล้ว เพราะในทางแพ่งนั้นกฎหมาย ต้องการระงับรักษาผลประโยชน์ของบุคคลไม่ให้เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ต้องการความซื่อตรงต่อกัน เมื่อฝ่ายใดไม่ซื่อสัตย์กฎหมายก็ปรับให้เป็นผู้เสียประโยชน์ไป เมื่อมีการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่ชอบซึ่งกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่นแล้ว²¹ การใช้สิทธิโดยไม่ สุจริตนี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นการทุจริตในทางอาญา เพราะคำว่าสุจริตนั้นไม่ได้หมายความว่า ตรงกันข้ามกับคำว่าทุจริตเสมอไป เพราะความหมายของคำว่าทุจริตในทางอาญานั้นอย่างหนึ่ง และทางแพ่งนั้นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งในทางแพ่งนั้น ไม่ได้มีบทบัญญัติให้คำวิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่าสุจริต หรือทุจริต จะมีความหมายเพียงใด คงมีแต่บทบัญญัติต่างๆ ที่กล่าวถึงคำว่าสุจริตหรือทุจริตไว้เท่านั้น²² เช่น ในมาตรา 5 “ในการใช้สิทธิแห่งตนที่ดี ในการชำระหนี้ที่ดีท่านว่าบุคคลทุกคนต้อง กระทำโดยสุจริต” ในมาตรา 6 “ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนกระทำโดยสุจริต” ซึ่ง ตามหลักของกฎหมายแพ่งแล้วเป็นเรื่องของเอกชนเน้นในเรื่องของการกระทำโดยสุจริต กฎหมาย เคารพการแสดงเจตนาของบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม การแสดงเจตนาของบุคคลถ้ากฎหมายต้องการ ที่จะให้กระทำการโดยสุจริต เมื่อมีการกระทำโดยไม่สุจริตจึงเป็นการใช้สิทธิโดยไม่ชอบส่งผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่นๆ ได้ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 เรื่องการ แสดงเจตนาฉ้อฉล หรือในมาตรา 159 เรื่องกลฉ้อฉล ที่จะเป็นเหตุให้นิติกรรมที่เกิดขึ้นเสียเปล่าเป็น โมฆิมะหรือเป็น โมฆะเกิดจากการกระทำโดยไม่สุจริตของผู้ทำนิติกรรม ในกรณีนี้เป็นเรื่องในส่วน แพ่งที่มีบทบัญญัติคุ้มครองคู่กรณี และในเรื่องลาภมิควร ได้ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติถึงหน้าที่ในการ คืนทรัพย์สินของผู้รับลาภมิควร ได้ไว้แล้วตามมาตรา 413-414 และ 415 ซึ่งบัญญัติไว้เพียงว่า ถ้าบุคคล นั้นรับทรัพย์สินไว้โดยสุจริตจะต้องทำอะไร แต่ถ้ารับไว้โดยทุจริตจะต้องทำอะไรเท่านั้น ไม่ได้มี บัญญัติถึงว่า สุจริตคืออะไรและทุจริตคืออะไรหรือไม่ และถ้าพิจารณาบทบัญญัติในประมวล

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 328.

²² โอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศ ในเรื่อง กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2501), หน้า 126.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อไป จะเห็นว่ากฎหมายไม่ได้แยกสองคำนี้ออกให้เห็นว่ามีความหมายอย่างใดอย่างเช่นในมาตรา 1(1) ของประมวลกฎหมายอาญา และเช่น มาตรา 1299, 1300 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พูดถึงคำว่า “สุจริต” แต่มาตรา 1311 และ 1312 กลับใช้คำว่า “ไม่สุจริต” ไม่ใช่สุจริตดังเช่น ในมาตรา 413-415 ดังที่กล่าวมาข้างต้น ต่อจากนั้นยังมีอีกหลายมาตรา เช่น มาตรา 1329, 1330, 1331, 1332 ซึ่งต่างก็ใช้คำว่า “สุจริต” เช่นเดียวกัน ข้อยุ่งยากจึงมีอยู่ว่าคำว่า “สุจริต” หรือ “ไม่สุจริต” ในทางแพ่งนั้นจะอาศัยบทวิเคราะห์ศัพท์ของกฎหมายอาญา มาเทียบเคียงได้หรือไม่

ในปัญหานี้เบื้องต้นจะต้องสงสัยไว้ก่อนว่า สุจริตทางแพ่งและทางอาญา จะเหมือนกันไม่ได้ เพราะทางอาญากฎหมายมุ่งประสงค์จะลงโทษบุคคล เจตนาดังกล่าวจึงร้ายแรงกว่าทางแพ่ง กฎหมายจึงมุ่งไปในทางแสวงหาประโยชน์เพราะต้องถือว่าการแสวงหาประโยชน์นั้น เป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ในทางแพ่งนั้นกฎหมายต้องการเพียงเพื่อระงับรักษาผลประโยชน์ของบุคคลไม่ต้องการให้คนเอาเปรียบกัน ดังนั้น เมื่อจะทำอะไรก็ต้องซื่อตรงต่อกันเท่านั้น ถ้าฝ่ายใดไม่ซื่ออกฎหมายจึงต้องปรับให้เป็นฝ่ายเสียประโยชน์ไป

ข้อสงสัยดังกล่าวนี้หมดไปเมื่อมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 540/2490 วินิจฉัยข้อแตกต่างของคำว่า “สุจริต” หรือ “ไม่สุจริต” ในทางแพ่งและทางอาญาไว้ชัดเจน โดยพอสรุปข้อวินิจฉัยได้ดังนี้²³

1. คำว่า “สุจริต” หรือ “ไม่สุจริต” เกี่ยวกับการรับโอนทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความหมายแตกต่างกับคำว่า “ไม่สุจริต” หรือ “สุจริต” ในกฎหมายอาญา
2. คำว่า “สุจริต” ในเรื่องการรับโอนทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งฯ นั้น หมายความว่า มิได้รู้ถึงการที่ตนไม่มีสิทธิหรือมีความบกพร่องแห่งสิทธิในทรัพย์สินนั้น ส่วนการสุจริตในทางอาญามีความถึง การแสวงหาประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมาย

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

3. การที่ในคดีอาญาศาลฟังว่าจำเลยมิได้เกี่ยวข้องกับกรทุจริตนั้น จะนำมาฟังในทางแย้งว่าจำเลยสุจริตไม่ได้
4. การที่ศาลอาญาฟังว่าจำเลยซื้อไว้โดยสุจริตใจนั้น ย่อมหมายความเพียงว่าจำเลยซื้อไว้โดยไม่รู้สีกว่าได้ติดต่อกับผู้ร้ายเป็นเรื่องสุจริตใจ ตรงกันข้ามกับทุจริตในทางอาญาเท่านั้น แต่จะเลยฟังไปถึงว่าจำเลยสุจริตในทางแย้งด้วยไม่ได้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วทุจริตทางแย้งและทางอาญาจะไม่เหมือนกัน แต่เมื่อมีการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตจะถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่ชอบ เป็นการกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่นได้ ซึ่งการกระทำโดยไม่สุจริตในบางกรณีอาจจะเป็นการกระทำผิดทางอาญาแต่ในบางกรณีก็ไม่ก้าวล่วงไปสู่ความผิดตามกฎหมายอาญา เช่น มาตรา 155 เรื่องการแสดงเจตนาลวง ที่จะเป็นเหตุให้นิติกรรมที่เกิดขึ้นเสียเปล่าเป็นโมฆะเกิดจากการกระทำโดยไม่สุจริตของผู้ทำนิติกรรม ในกรณีนี้เป็นเรื่องในส่วนแย้งที่กฎหมายแย้งมีบทบัญญัติที่คุ้มครองคุ้มครองหรือในส่วนของมาตรา 420 ในเรื่องละเมิดที่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในส่วนแย้งก็มีกฎหมายคุ้มครองและในส่วนทางอาญาก็เข้ามาคุ้มครองด้วยเช่นกัน และการใช้สิทธิไม่สุจริตในทางแย้งถ้ากฎหมายบัญญัติเป็นว่าความผิดในทางอาญา ก็ต้องมีโทษทางอาญานอกจากการที่กฎหมายแย้งได้กำหนดวิธีเสียหายไว้ก็ต่างหากด้วย ในส่วนของกรกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตซึ่งโดยพื้นฐานแล้วเกิดจากสัญญาทางแย้งเป็นเรื่องของการแสดงเจตนาของคู่สัญญา แต่เกิดจากการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายกับบุคคลอื่นเกิดขึ้น และบัตรเครดิตจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการเงิน ถ้ามีการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตโดยไม่มีกฎหมายมายับยั้งจะส่งผลกระทบต่อระบบการเงินและเศรษฐกิจของประเทศได้ การใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในการใช้บัตรเครดิตจัดได้ว่าเป็นการทุจริตในทางอาญาแล้ว เพราะเมื่อพิจารณาถึงบทนิยามในมาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (1) “โดยทุจริต” หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาแม้การแสวงหาประโยชน์นั้นจะไม่ทำให้เสียหายแก่ผู้อื่นก็ถือว่าเป็นการกระทำโดยทุจริตแล้ว ทั้งนี้เพราะจะทุจริตหรือไม่อยู่ที่มูลเหตุซึ่งใจพิเศษ คือ เพื่อแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่น ในเมื่อประโยชน์นั้นเป็นประโยชน์ที่มิควรได้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่าผู้แสวงหาประโยชน์นั้นอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ นั้นประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันไม่ได้คำนึงถึง อนึ่ง ประโยชน์ในที่นี้หมายความว่าทั้ง

ประโยชน์ในทางทรัพย์สินและมีใช้ในทางทรัพย์สิน²⁴ ซึ่งเมื่อพิจารณาเรื่องลักทรัพย์ตามบทบัญญัติมาตรา 334 ว่า “ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์” ส่วนในเรื่องฉ้อโกง มาตรา 341 บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริตหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้น ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ฯลฯ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง” และในเรื่องยักยอกก็มี มาตรา 352 ไข้คำว่า “ผู้ใดครอบครองทรัพย์ซึ่งเป็นของผู้อื่นหรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยเบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตน หรือบุคคลที่สามโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานยักยอก” จากบทบัญญัติต่างๆ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจะเป็นการทุจริตตามกฎหมายอาญานั้นจะต้องถือเอาการ “แสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย” เป็นสำคัญ ถ้าเพียงแต่ว่ามีเจตนาไม่สุจริตหรือไม่ซื่อแต่ไม่มีการแสวงหาประโยชน์รวมอยู่ด้วยแล้วยังไม่ถือเป็นการทุจริตตามกฎหมายอาญา

เมื่อพิจารณาการกระทำทุจริตในเรื่องบัตรเครดิตแล้วเห็นว่า เป็นไปตามความหมายของการทุจริตในประมวลกฎหมายอาญา เนื่องจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้ถือบัตรเอง หรือบุคคลอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับบัตรเครดิต เช่น ผู้ลักบัตรเครดิต ผู้ปลอมบัตร หรือร้านค้าสามารถที่จะกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือได้ เป็นการลักบัตรเครดิตแล้วนำไปใช้ การปลอมบัตรเครดิต การมีเจตนาไม่ชำระเงิน เป็นต้น ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์จากการใช้บัตรเครดิตโดยไม่ชอบ จึงเป็นการกระทำทุจริต

ดังนั้น การกระทำทุจริตโดยบัตรเครดิตถ้าผู้กระทำความผิดมีเจตนากระทำความผิดโดยใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นแล้วก็จัดได้ว่ามีเจตนาทุจริต แต่อย่างไรก็ตามการที่จะเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา หรือไม่นั้น จะต้องมียกกฎหมายบัญญัติในขณะนั้นว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ถ้าไม่มีกฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิดหรือไม่สามารถที่จะปรับใช้กับกฎหมายอาญาได้ก็ไม่สามารถที่จะนำกฎหมายอาญาไปลงโทษการกระทำนั้นได้ ซึ่งในเรื่องของการกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตเป็น เครื่องมือ เช่น ในเรื่องการขโมยบัตรเครดิต การปลอมแปลงบัตร ปลอม

²⁴ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา พร้อมด้วย คำบทกฎหมายอาญาพิมพ์ครั้งที่ 4, (พระนคร: รุ่งเรืองการพิมพ์ 2524), หน้า 23.

เอกสารในการสมัครเป็นผู้ถือบัตรสามารถนำกฎหมายอาญามาปรับใช้ได้โดยพิจารณาในเรื่อง ลักทรัพย์ ฉ้อโกง ปลอมแปลงเอกสารสิทธิ แต่ในเรื่องของการมีเจตนาไม่ชำระเงินในภายหลัง การใช้ จ่ายเงินวงเงินโดยเจตนา ทางผู้ประกอบการบัตรเครดิตสามารถที่จะเรียกเก็บดอกเบี้ยได้สูงสุดตามที่ได้มีการตกลงทำสัญญากันไว้แต่ต้นซึ่งเป็นเรื่องในทางแพ่ง หรือไม่ก็จะดำเนินมาตรการเริ่มตั้งแต่การฟ้องยึดทรัพย์จนกระทั่งยึดบัตรในที่สุด²⁵ เนื่องจากกรณีนี้ไม่เข้าองค์ประกอบตามกฎหมายอาญาในเรื่องฉ้อโกง จึงไม่สามารถใช้กฎหมายอาญามาลงโทษได้ซึ่งก่อให้เกิดภาระหนี้สูญกับผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก เพราะการใช้บัตรเครดิตเป็นสัญญาความไว้วางใจระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร ดังนั้น เมื่อผิดสัญญาก็สามารถฟ้องบังคับได้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง แต่จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นบัตรเครดิตใบเดียวสามารถสร้างความเดือดร้อนได้ไม่มีขีดจำกัดขึ้นอยู่กับผู้ทุจริตจะมีความรอบรู้มากน้อยแค่ไหน โอกาสที่จะใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือในการกระทำผิดจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ความรับผิดชอบตามกฎหมายแพ่งอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอในปัจจุบัน เพราะบัตรเครดิตจัดเป็นสื่อกลางการชำระเงิน ใช้ได้โดยง่าย และมีผู้นิยมใช้บัตรเครดิตจำนวนมากขึ้น ในขณะที่กลไกการควบคุมป้องกันความเสียหายหรือความผิดพลาดยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง อาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายอาญาเข้ามาควบคุมการกระทำในทางแพ่งที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วยเพื่อก่อให้เกิดความเกรงกลัวและป้องกันการกระทำทุจริตได้

2. การทุจริตโดยใช้บัตรเครดิต

ในขณะที่การขยายตัวของบัตรเครดิตมีมากขึ้น แต่กลไกในการควบคุมป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการใช้บัตรยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง ก่อให้เกิดช่องว่างในการหาประโยชน์จากการใช้บัตรเครดิตโดยไม่ชอบ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของผู้ออกบัตรเอง ตัวผู้ถือบัตรหรือทางด้านร้านค้า และนอกจากนั้นยังมีบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือในการทำทุจริตด้วย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกรณีที่เกิดจากผู้ออกบัตร หรือผู้ถือบัตรและร้านค้า จะมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นสัญญาที่เกิดจากความไว้วางใจและได้มีการคัดเลือกคุณสมบัติกันมาก่อน

²⁵ บทสัมภาษณ์ มาลีรัตน์ ปลื้มจิตรชม ผู้จัดการฝ่ายบัตรเครดิตธนาคารไทยพาณิชย์, “สรุปบัตรเครดิต 36 เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ” คู่แข่งธุรกิจ (อภิธานทาการพร้อมหนังสือพิมพ์ “คู่แข่งธุรกิจรายสัปดาห์” 23 พฤศจิกายน 2536) หน้า 16.

แล้ว รูปแบบของการทุจริตนั้นก็ยังมีหลายวิธี เช่น การลักลอบนำบัตรของผู้อื่นไปใช้ การปลอมแปลงบัตร การเจตนาใช้บัตรซื้อสินค้าเกินวงเงินเป็นจำนวนมาก การทำ credit runaway เป็นต้น ปัญหาการทุจริตในการใช้บัตรเครดิตดังกล่าวมีผลทำให้ระบบการเงินเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมเสียหายอย่างมากมาย พฤติกรรมฉ้อฉลย่อมเกิดขึ้นในทุกรูปแบบของสถานะสังคมในปัจจุบัน กลุ่มอาชญากรรมบัตรเครดิตจึงได้เกิดขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของธุรกิจประเภทนี้ด้วยเล่ห์เหลี่ยมและกลวิธีที่โจรสรรตพยายามพลิกแพลงคิดค้นขึ้นมาทั้งปฏิบัติการขั้นพื้นฐานตั้งแต่การล้วงกระเป๋าไปจนถึงการขโมยบัตรเครดิต และจนถึงขั้นปลอมแปลงบัตรทั้งใบ²⁶ ฉะนั้น จากการศึกษาพบว่า รูปแบบและวิธีการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมบัตรเครดิตนั้น ได้มีการพัฒนาออกไปมากมายหลายรูปแบบ ซึ่งในวิทยานิพนธ์นี้แยกศึกษา ดังนี้

- ก.การใช้บัตรเครดิตแท้จริงในการทำทุจริต
- ข.การใช้บัตรเครดิตปลอมในการทำทุจริต
- ค.กรณีไม่มีบัตรเครดิตแต่ใช้หมายเลขบัตรในการทำทุจริต

ก.การใช้บัตรเครดิตแท้จริงในการทำทุจริต

ผู้ทุจริตสามารถที่จะใช้บัตรเครดิตที่แท้จริงในการกระทำความผิดได้ดังนี้

1) บัตรจริงถูกนำไปปลอมลายเซ็น

เกิดจากกรณีที่ผู้ถือบัตรทำบัตรหายเอง มีผู้ลักบัตรเครดิต ยักยอกนำบัตร ไปใช้โดยที่ผู้ถือบัตรไม่รู้ตัว ขโมยบัตรที่ส่งมาทางไปรษณีย์ หรือตัวผู้ถือบัตรอาจร่วมทุจริตด้วยโดยการนำบัตรของตัวเองไปขายให้กับผู้อื่น และแจ้งหายเพื่อที่จะได้ไม่ต้องรับผิดชอบ²⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁶ กลุ่มงานวิจัยปัญหาอาชญากรรม กองวิจัยและพัฒนาสำนักงานแผนงานและงบประมาณ กรมตำรวจ, รายงานการวิจัยเรื่องปัญหาอาชญากรรมบัตรเครดิตในปัจจุบัน:สาเหตุและการแก้ไข, หน้า 88.

²⁷ ชมรมธุรกิจบัตรเครดิต โครงการป้องกันปราบปรามการทุจริต, เอกสารประกอบคำบรรยายเกี่ยวกับการทุจริตบัตรเครดิต, (กรกฎาคม 2536), หน้า 3.

2) การเปลี่ยนแปลงข้อมูลจากบัตรจริง

เป็นอีกวิธีหนึ่งของผู้ทุจริต โดยการนำบัตรแท้จริงทั้งหมดอายุแล้วมาแก้ไขข้อมูลเก่าออกด้วยวิธีการรีดความร้อนและกดข้อมูลใหม่ลงบนบัตร วิธีสังเกตบัตรเครดิตที่มีการเปลี่ยนแปลงหมายเลขบัตรและชื่อของผู้ถือบัตรรวมไปถึงเดือน ปีที่หมดอายุ ถ้าสังเกตให้ดีจะเห็นรอยแก้ไขตัวเลขเก่าที่ถูกขูดออกด้วยความร้อน โดยเฉพาะตัวเลขที่อยู่ในภาพสามมิติจะสังเกตได้ชัดเจน²⁸ ส่วนแถบลายเซ็นด้านหลังจะถูกเปลี่ยนแปลงด้วยการขูดแถบลายเซ็นเก่าออกแล้วปลอมลายเซ็นใหม่ลงไป เช่น นำสติ๊กเกอร์เลียนแบบแถบลายเซ็นมาปิดทับแล้วเซ็นชื่อใหม่ลงไป ผู้กระทำผิดมักจะเกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงบัตรเครดิตขึ้นได้แบบเนียนมาก²⁹

3) ผู้ถือบัตรใช้บัตรจริงแต่มีการทุจริตในภายหลังโดยร้านค้า

ดังนี้³⁰

3.1 รูดบัตรหลายครั้ง

เกิดจากร้านค้าผู้ทุจริตจะไม่ทำการรูดบัตรต่อหน้าผู้ถือบัตรและทำการรูดใบบันทึกการซื้อขยไว้มากกว่าจำนวนที่มีการซื้อขยกันจริง โดยจะนำใบบันทึกการซื้อขยมาให้ผู้ถือบัตรลงลายมือชื่อในใบบันทึกซื้อขยที่มีการซื้อขยกันจริงเท่านั้น ส่วนใบที่รูดเกินเอาไว้ผู้ทุจริตก็จะปลอมลายมือชื่อของผู้ถือบัตรจากใบบันทึกการซื้อขยนั้นมารูดกับเครื่องรูดที่ร้านตัวเองหรือร้านค้าอื่นๆ ที่ร่วมมือด้วยหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์

3.2 แก้ไขตัวเลข

เป็นวิธีการง่ายๆ ที่ร้านค้าผู้ทุจริตเพียงแต่แก้ไขจำนวนเงินหรือเพิ่มเติมตัวเลขลงในใบบันทึกการซื้อขยฉบับที่ต้องส่งให้ผู้ถือบัตร ตามจำนวน

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

²⁹ อรุณรุ่ง เรื่องฤทธิ์, “ปัญหาทุจริตในธุรกิจบัตรเครดิต”, ปณิเคราะห์ธุรกิจ (ปีที่ 2 เล่มที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2534), หน้า 4.

³⁰ ชมรมธุรกิจบัตรเครดิต โครงการป้องกันปราบปรามการทุจริต , เอกสารประกอบคำบรรยายเกี่ยวกับการทุจริตบัตรเครดิต, หน้า 5-6.

เงินที่ต้องการหรือที่ขออนุมัติวงเงินจากผู้ออกบัตรได้ และส่งใบบันทึกนั้น ไปเข้าบัญชีหรือเรียกเก็บกับผู้ออกบัตร

3.3 ไม่ยอมส่งมอบสินค้า, หลอกหลวงขายสินค้า

การที่ร้านค้าไม่ยอมส่งมอบสินค้าให้ผู้ถือบัตรตามที่ได้ตกลงกับผู้ถือบัตรไว้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรและไม่ยอมคืนเงินให้กับผู้ถือบัตรหรือหลอกหลวงขายสินค้าไม่ได้มาตรฐาน

4) การปลอมเอกสารในการสมัครเป็นผู้ถือบัตร

ผู้สมัครสมาชิกบัตรที่ทุจริตจะสมัครเป็นสมาชิกบัตรกับทางสถาบันผู้ออกบัตรโดยใช้เอกสารของผู้อื่นที่มีฐานะทางการเงินที่เชื่อถือได้ เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวข้าราชการปลอมหรือสมัครโดยใช้เอกสารปลอมทั้งหมด เมื่อได้รับบัตรมาก็จะเริ่มทำการใช้บัตรเครดิตนั้นและเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระเงินตามใบแจ้งยอด ทางสถาบันผู้ออกบัตรจึงจะทราบว่าผู้สมัครสมาชิกบัตรนั้นไม่มีตัวตน³¹ เป็นวิธีการปลอมอย่างหนึ่งที่ผู้ทุจริตทำขึ้นมาโดยหลอกหลวงสถาบันผู้ออกบัตรด้วยการนำเอกสารที่กรอกรายละเอียดและข้อมูลต่างๆ ในใบสมัครที่มีข้อความเท็จเพื่อให้ได้มาซึ่งบัตรเครดิต³²

5) การใช้ถ่ายเงินวงเงินโดยเจตนา

เป็นรูปแบบการหาประโยชน์จากบัตรเครดิตโดยอาศัยช่องว่างของเทคโนโลยีและการที่ทางสถาบันผู้ออกบัตรผ่อนคลายนโยบายรับ “เครดิต” ของลูกค้า เพื่อจูงใจให้เข้าเป็นสมาชิก เนื่องจากบัตรเครดิตมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทำให้หลักเกณฑ์การตรวจสอบป้องกันค่อนข้างหละหลวมในบางกรณี โดยที่ผู้ถือบัตรสามารถใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าจากการโฆษณาซื้อจากหลายๆ แห่ง โดยที่ในแต่ละแห่งใช้ในจำนวนเงินที่ไม่สูงมากในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เช่น กำหนดวงเงินร้านค้าไว้ 3,000 บาท ถ้าเกินต้องขอรหัสอนุมัติก็จะทำการ

³¹ จรัสศรี จรียากุล, “มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรมบัตรเครดิต”, หน้า 70.

³² ชมรมธุรกิจบัตรเครดิต โครงการป้องกันปราบปรามการทุจริต, เอกสารประกอบคำบรรยายเกี่ยวกับการทุจริตบัตรเครดิต, หน้า 7.

ซื้อไม่เกิน 3,000 บาท ในหลายๆ ร้าน และเมื่อรวมแล้วจะเกินวงเงินที่กำหนดไปเป็นจำนวนมาก โดยผู้ถือบัตรเจตนาใช้จ่ายเกินวงเงินของคนที่ได้รับและหนีความรับผิดชอบ การทุจริตในรูปแบบนี้เป็นผลมาจากการที่สถาบันผู้ออกบัตรลดเงื่อนไขการให้เครดิตแก่ผู้ถือบัตรจนแทบจะเรียกได้ว่าเป็นการมอบความไว้วางใจให้โดยตรงโดยไม่ต้องมีหลักประกันความเสี่ยงหรือมีน้อยมาก จึงเป็นวิธีการง่ายๆ ที่ผู้ทุจริตสามารถใช้กระทำผิดได้³³

6) การรีบใช้รับหนี้ credit runaway

เป็นวิธีการของผู้ทุจริตโดยการเตรียมการไว้ล่วงหน้า คือ สมัครเป็นสมาชิกบัตรและเมื่อได้รับบัตรมาแล้ว พวกที่ทำ credit runaway จะรีบไปจ้วงใช้และหลบหนีไปเลย โดยผู้มีเจตนาทุจริตจะรีบนำบัตรไปใช้ในชว่วันหยุด หรือก่อนที่ sale slip จะมาขายให้กับทางผู้ออกบัตร ซึ่งพฤติกรรมพอจะแยกได้ เช่น ผู้ถือบัตรนำไปซื้อเครื่องซักผ้าที่เซ็นทรัล ซ้อเตารีดที่โรบินสันแล้วกลับบ้าน เมื่อเรียกเก็บเงินเขาไม่มีเงินจ่าย เช่นนี้ไม่มีเหตุผลที่จะไปจับว่าทำ credit runaway เพราะเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันและไม่ได้มีพฤติกรรมที่ผิดปกติ ในขณะที่ผู้ทุจริตจะต่างกัน จะนำเอาบัตรไปรูดซื้อทองจากร้านทอง ไปซื้อเหล้า ไปแผนกเครื่องใช้ไฟฟ้า จากนั้นข้ามไปห้างสรรพสินค้าอื่นๆ ไล่ไปอย่างนี้เป็นอาทิตย์ เมื่อเรียกเก็บเงินไม่สามารถเรียกเก็บได้ กรณีเช่นนี้ต่างกันผู้กระทำมีเจตนาทุจริตและจะเลือกซื้อแต่สินค้าที่สามารถเปลี่ยนสภาพเป็นเงินได้ โดยง่ายจะได้นำไปขายต่อได้โดยสะดวก และจะกระทำต่อไปเรื่อย ๆ ในบัตรเครดิตชนิดอื่นๆ ต่อไป³⁴

7) บัตรถูกยกเลิกเพิกถอน

ในกรณีที่บัตรเครดิตนั้นยังไม่หมดอายุแต่อาจถูกทางผู้ออกบัตรมีคำสั่งยกเลิก เพิกถอนบัตร และเมื่อมีการยกเลิกเพิกถอนบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรยังนำบัตรนั้นไปใช้กับร้านค้าที่ยังไม่ทราบถึงการยกเลิกเพิกถอนนั้น

³³ อรุณรุ่ง เรื่องฤทธิ์, “ปัญหาทุจริตในธุรกิจบัตรเครดิต”, ปรึกษาเศรษฐกิจ, หน้า 14.

³⁴ “รายงานพิเศษ เปิด พ.ร.บ. บัตรเครดิตฉบับแรกลงโทษ 20 ปี และขอมความไม่ได้”, วารสารการเงินธนาคาร (ปีที่ 12 ฉบับที่ 136 สิงหาคม 2536), หน้า 203.

ข. การใช้บัตรเครดิตปลอมในการทำทุจริต

การปลอมแปลงแบบไวด์พลาสติก/บัตรปลอม

ผู้ทุจริตจะปลอมแปลงบัตรโดยทำให้เหมือนกับบัตรจริงแล้วใช้ข้อมูลจากบัตรจริงใส่ลงในบัตรนั้น ซึ่งบัตรปลอมนี้จะมีสีสรรไม่สวยงามเหมือนบัตรที่แท้จริงหรือพลาสติกที่ทำบัตรปลอมไม่ได้มาตรฐาน หรือเป็นการปลอมบัตรขาวโดยที่บัตรขาวมีขนาดรูปร่างเท่าบัตรเครดิตแต่จะไม่มีลวดลาย มีเพียงข้อมูลต่างๆ ของบัตรที่ซื้อจากร้านค้า โดยใช้เครื่องพิมพ์นูนตอกหมายเลขบัตรไว้บนบัตรขาว และจะนำบัตรไปใช้ในร้านค้าที่ร่วมมือด้วย³⁵

ค. กรณีไม่มีบัตรเครดิตแต่ใช้หมายเลขบัตรในการทำทุจริต

เนื่องจากผู้ออกบัตรได้เพิ่มการให้บริการในการสั่งซื้อสินค้าด้วยหมายเลขบัตรเครดิตทั้งทางไปรษณีย์และทางโทรศัพท์ ดังนั้น การมีเพียงหมายเลขบัตรเครดิตโดยไม่จำเป็นต้องมีตัวบัตรเครดิตก็สามารถที่จะทำให้ได้รับสินค้า เมื่อผู้ทุจริตได้รับหมายเลขบัตรของผู้อื่นก็สามารถทำการทุจริตได้

เมื่อได้ศึกษาถึงรูปแบบของการทุจริตแล้ว พบว่า นอกเหนือไปจากความรับผิดชอบที่ผู้ทุจริตต้องรับผิดชอบจากการกระทำผิดของคนแล้วนั้น ในความคิดบางกรณีสามารถที่จะนำกฎหมายอาญามาปรับใช้ได้โดยนำความผิดฐานลักทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ ปลอมแปลงเอกสารสิทธิ ใช้เอกสารปลอม รับของโจร ขาดสินค้าโดยหลอกลวง ไปลงโทษในความผิดที่ลักบัตรเครดิต ยักยอกบัตรเครดิต ปลอมลายมือชื่อ ปลอมเอกสารในการสมัครเป็นสมาชิกบัตร ร้านค้าหลอกลวงขายสินค้า ร้านค้ารับบัตรเครดิตที่ถูกลักมา ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวในบทที่ 4 ต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีของการทำ credit runaway การมีเจตนาไม่ชำระเงินในภายหลัง การใช้ยืมเงินโดยเจตนา กฎหมายอาญาที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถที่จะนำไปปรับใช้กับการกระทำดังกล่าวได้เพราะการกระทำเหล่านี้ไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ในขณะที่บัตรเครดิตได้แพร่ขยายการใช้จำนวนมากขึ้นกฎหมายที่ควบคุมเป็นความรับผิดชอบในทางแพ่ง เป็นไปตามสัญญาที่ได้ตกลงกัน หรือกฎหมายทางอาญาที่ไม่สามารถใช้ได้กับทุกการกระทำผิด ซึ่งการควบคุมทางแพ่งนั้น ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะยับยั้งการกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตได้เหมือนเช่นกฎหมาย

³⁵ ดวงดาว ประมวลทรัพย์, “ตำนานบัตรเครดิต”, เอกสารภาษีอากร, หน้า 56.

อาญา ที่มีบทลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัว ผู้ทำทุจริตจึงอาศัยช่องว่างทางกฎหมายนี้ในการทำทุจริตได้ ซึ่งส่งผลกระทบให้กับเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก

แต่เมื่อพิจารณาไปถึงเรื่องเช็คที่เป็นสัญญาในทางแพ่งเช่นเดียวกันนั้น เช็คมีฐานะเป็นสื่อการชำระเงินชนิดหนึ่ง (means of payment) ซึ่งบัตรเครดิตก็จัดว่าเป็นสื่อการชำระเงินเช่นเดียวกัน เซ็คนั้นเป็นสิ่งที่ใช้แทนเงินสดเป็นตราสารสื่อกลางสำหรับชำระหนี้ระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ และยังสามารถโอนเปลี่ยนมือต่อๆ กันได้ตามที่หลักเกณฑ์กฎหมายกำหนดไว้ จึงมีมาตรการต่างๆ ที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ใช้เช็ค เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และทำให้เช็คได้รับความเชื่อถือในสังคม ด้วยเหตุที่เช็คและบัตรเครดิตมีลักษณะใกล้เคียงกันในฐานะสื่อการชำระเงินทางการค้าเช่นเดียวกัน จึงอาจทำให้เข้าใจได้ว่า บัตรเครดิตเป็นสิ่งที่พัฒนามาจากเช็ค

แต่ความจริงแล้วเช็คและบัตรเครดิตมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ คือ³⁶

- 1) เช็คสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อชำระหนี้ให้แก่บุคคลได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และยังสามารถใช้ชำระหนี้ได้ตามจำนวนเท่าที่ต้องการ บัตรเครดิตใช้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ขายสินค้าหรือบริการ (supplier or seller) ที่มีข้อตกลงยอมรับบัตรเครดิตกับผู้ออกบัตรเท่านั้น และมีการจำกัดวงเงินในการใช้จ่ายในแต่ละราย (floor limit)
- 2) เช็คเป็นตราสารที่มีแบบเฉพาะและสามารถโอนให้แก่กันได้ บัตรเครดิตไม่สามารถโอนให้แก่ผู้อื่นได้ เจ้าของบัตรหรือบุคคลที่มีชื่อปรากฏบนบัตรเท่านั้นที่มีสิทธิใช้ นอกจากนี้ยังไม่มียกกฎหมายบังคับเกี่ยวกับแบบของบัตรเครดิตด้วย
- 3) เช็คเป็นตราสารที่แสดงถึงคำสั่ง กล่าวคือ ผู้สั่งจ่ายเป็นผู้สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินให้แก่บุคคลที่มีชื่อตามเช็คหรือผู้ถือ บัตรเครดิตไม่ใช่ตราสารที่สั่งให้ผู้ออกบัตรชำระเงินแก่ร้านค้า แต่เป็นหลักฐานแสดงว่าผู้ออกบัตรยินยอมให้ร้านค้าให้สินเชื่อแก่ผู้ถือบัตรระยะหนึ่งในการที่ไม่ต้องใช้เงินสด

³⁶ นิตยา ชินวงศ์, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิต”, หน้า 31.

ด้วยเหตุผลดังกล่าว บัตรเครดิตจึงไม่ใช่เช็ค ซึ่งเป็นตัวเงินประเภทหนึ่ง หากแต่มีลักษณะใกล้เคียงเลตเตอร์ออฟเครดิตมากกว่า อย่างไรก็ตามบัตรเครดิตอาจพัฒนามาจากผสมผสานระหว่าง cheque book และบัญชีเงินเชื่อในรูปของใบสำคัญซึ่งเป็นหลักฐานการจ่าย (voucher) ได้⁶⁷

จากการพิจารณารูปแบบระหว่างเช็คและบัตรเครดิต แล้วเห็นได้ว่าทั้ง 2 ชนิดต่างอำนวยความสะดวกในการชำระเงินให้กับผู้บริโภคทั้งสิ้น อีกทั้งการส่งจ่ายเงินด้วยเช็คก็ยังก่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วกับผู้ใช้ แต่ปรากฏว่าเช็คที่ออกให้แก่นักธุรกิจในปัจจุบัน เมื่อผู้ทรงเช็คนำเช็คไปขึ้นเงินที่ธนาคารมักจะประสบปัญหาธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค เพราะ เงินในบัญชีมีไม่เพียงพอที่จะจ่ายตามเช็คนั้น จึงทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจมาก จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายมาควบคุมการใช้เช็ค คือ มีพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้มีโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ไม่ว่าจะเป็นการออกเช็คโดยมีเจตนาไม่ชำระเงิน ออกเช็คโดยไม่มีเงินในบัญชี ออกเช็คให้ใช้เงินที่มีจำนวนสูงกว่าที่มีอยู่ในบัญชี ถอนเงินออกจากบัญชีโดยมีเงินเหลือไม่พอที่จะใช้เงินตามเช็ค และห้ามธนาคารใช้เงินตามเช็คโดยทุจริต (ตามมาตรา 4)

เมื่อพิจารณา ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 แล้ว จะเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีบทบัญญัติกฎหมายเป็นพิเศษเพื่อควบคุมการดำเนินธุรกิจชนิดนี้แล้ว ความผิดที่เกิดขึ้นก็ยังคงต้องไปพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญาก่อน เนื่องจากเป็นความผิดทั่วไป แล้วจึงมาพิจารณาถึงกฎหมายเฉพาะ และในเรื่องของบัตรเครดิตก็เช่นกัน การกระทำความผิดโดยใช้บัตรเครดิตก็ต้องพิจารณาความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเช่นเดียวกันก่อน แต่ในเรื่องของบัตรเครดิตยังไม่มีกฎหมายควบคุมโดยเฉพาะเช่นเดียวกับเช็ค ความผิดที่เกิดขึ้นจึงต้องลงโทษตามกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดก็ไม่สามารถลงโทษการกระทำนั้นได้

ในการกระทำความผิดโดยใช้เช็คนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานั้นก็เหมือนเช่นเดียวกับความผิดโดยใช้บัตรเครดิต กล่าวคือ เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร ความผิดฐานใช้เอกสารปลอม แต่ในความผิดฐานฉ้อโกงนั้น การกระทำความผิดโดยใช้เช็คไม่ใช่ว่าทุกการกระทำจะเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ต้องพิจารณาจากเจตนา

⁶⁷ Drury, T. and Ferrier, C. W., Credit Cards, pp.86.

ของผู้กระทำว่าเข้าองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงแล้วหรือไม่³⁸ แต่ในการกระทำโดยใช้บัตรเครดิตนั้น การกระทำผิดที่ใช้บัตรเครดิตเพื่อให้ได้รับสินค้าหรือบริการจะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงได้ เนื่องจากมีการหลอกลวงโดยใช้ข้อความเท็จเพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อและได้ไปซึ่งทรัพย์สิน คือ สินค้าหรือบริการนั้น แต่ถ้าเป็นกรณีที่เป็นบัตรที่แท้จริงและผู้ใช้มีอำนาจที่จะใช้โดยถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง เช่น การทำ credit runaway การมีเจตนาไม่ชำระเงินในภายหลัง

ถึงแม้ว่า นิติสัมพันธ์ในเรื่องเช็คจะแตกต่างจากนิติสัมพันธ์ในเรื่องบัตรเครดิตก็ตาม กล่าวคือ ในเรื่องเช็คนั้นจะมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายมากกว่าในด้านบัตรเครดิต เช็คสามารถโอนโดยเปลี่ยนมือไปให้แก่บุคคลอื่นได้ตามข้อกำหนดของกฎหมายแต่บัตรเครดิตมีผู้เกี่ยวข้องอย่างมากสุดคือ 4 ฝ่ายเท่านั้น และตัวบัตรเครดิตไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือไปให้กับบุคคลอื่นได้ การที่เช็คสามารถโอนเปลี่ยนมือได้นั้น ถ้ากฎหมายที่ควบคุมมีช่องโหว่มาก ก็จะทำให้บุคคลผู้ทุจริตอาศัยช่องว่างนี้กระทำความผิดได้ ก่อให้เกิดผลเสียกระทบกระเทือนเศรษฐกิจของชาติได้ ซึ่งบัตรเครดิตก็สามารถส่งผลกระทบกระเทือนต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้เช่นกัน ในเรื่องเช็คจึงต้องมีกฎหมายบัญญัติขึ้นมาควบคุมการกระทำความผิดเพื่อปิดช่องโหว่ของกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ที่จะเป็นความผิด คือ การออกเช็คโดยเจตนาไม่ใช้เงิน, การออกเช็คไม่มีเงินในบัญชี, การออกเช็คให้ใช้เงินมีจำนวนที่สูงกว่า, การออกเช็คแล้วถอนเงิน, การห้ามธนาคารใช้เงินโดยทุจริต จะเป็นความผิดมีโทษจำคุกและปรับ³⁹ แต่ในขณะที่กรณีของบัตรเครดิตถ้าไม่เข้าตามความผิดตามกฎหมายอาญาก็จะไม่มีผิดใดๆ เป็นเรื่องของความรับผิดชอบในทางแพ่งที่จะดำเนินการฟ้องร้องบังคับเอาแก่กันเท่านั้น

กฎหมายที่มีอยู่ในขณะนี้ที่นำมาปรับใช้กับการกระทำความผิดโดยใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือ นั้น คือ ความผิดต่างๆ ตามประมวลกฎหมายอาญา และความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความผิดที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตกระทำผิดนั้น ไม่สามารถที่จะนำบทบัญญัติทางอาญามาปรับใช้ได้ทุกการกระทำ ความผิดที่นำมาปรับใช้ คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ปลอมแปลงเอกสารสิทธิ ใช้เอกสารสิทธิ ฉ้อโกง รับของโจร แต่เนื่องจากการกระ

³⁸ สัมฤทธิ์ รัตนดารา, ถ้อยคำชี้แจง: ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมิต, 2534), หน้า 12-13.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21-23.

ทำผิดโดยใช้บัตรเครดิตเป็นความผิดสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี กฎหมายที่มีอยู่จึงไม่สามารถที่จะนำไปปรับใช้กับทุกความผิดและในส่วนของความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นความรับผิดกันตามสัญญาที่มีอยู่ต่อกัน เป็นไปตามกฎหมายสัญญา ความรับผิด คือ การผิดสัญญา การผิดนัดชำระหนี้ การเสียดอกเบี้ยจากการผิดนัด ซึ่งมาตรการในส่วนแพ่งที่มีอยู่นั้นยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอที่จะควบคุมไม่ให้เกิดการกระทำทุจริตโดยใช้บัตรเครดิตได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย